ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ.
ПРОЕКТ СВІТОВОГО БАНКУ «СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В
СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ» (ЕВА)

Аврамчук Б.О., кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Email: avramchuk.bogdan@gmail.com

Лошакова Ю.А., аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Email: yulialoshakova5@gmail.com

Анотація. (ЕВА) є ініціативою Групи Світового Банку, яка визначає та контролює правила політики, що впливають на ринки сільського господарства та агробізнесу. Проект представляє глобально-порівняльний характер даних, які можуть інформувати уряд щодо прийняття рішень та заохочувати політичний діалог з залученням зацікавлених сторін з метою створення середовища, що сприяє місцевому, регіональному та міжнародному бізнесу в сільському господарстві.

Проект «Сприяння розвитку бізнесу в сільському господарстві 2017» ставить собі за мету створення більш сприятливих умов для агробізнесу. Проект нарощує інформаційну базу, яка може бути використана для проведення діалогу з питань розробки ведення політики та дієвих реформ. Такі зусилля можуть стимулювати діяльність приватного сектора і привести до створення більш ефективних і дієвих ланцюжків цінностей в сільському господарстві.

Ключові слова: ВВП, агробізнес, стратегія, глобалізація, урбанізація

Актуальність проблеми. Для України як держави, орієнтованої на експорт сільськогосподарської продукції, із практично незрівнянним сільськогосподарським виробничим потенціалом, прогноз розвитку світового сільськогосподарського ринку виглядає багатообіцяючим. Очікується, що на

фоні збільшення доходів, урбанізації, змін харчових звичок і розвитку виробництва біопалива світові обсяги торгівлі сільськогосподарською продукцією стабільно зростатимуть. Це стосується як сировини, так і готової продукції із високою доданою вартістю. Втім реформа сільськогосподарського сектору України є необхідною для того, щоб скористатися величезними прогнозованими можливостями, оскільки поки сільське господарство і харчова промисловість України не досягли можливого та бажаного рівня конкурентоспроможності.

Метою роботи є огляд стратегічних напрямів розвитку агробізнесу на сільських територіях країни в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні обґрунтування розвитку вітчизняного аграрного бізнесу знайшли відповідне відображення в наукових працях Д.Г. Білоруса, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчука, які вказують на стратегії розвитку аграрного бізнесу України. С.М. Кваша, Ю.Г. Козак, Р.П. Колосової визначають місце та значення вітчизняного аграрного бізнесу у системі міжнародної економіки. Разом з тим, глобалізаційні процеси в Україні знаходяться в інтенсивному розвитку і відповідно вимагають проведення глибоких досліджень. Це зумовлено специфікою агробізнесу, його стратегічним значенням для вітчизняної економіки, а також необхідністю адаптації інструментів державного регулювання, засобів забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції та функцій сталого розвитку.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано сучасні методи дослідження, зокрема: на основі системно-аналітичного методу здійснене теоретичне узагальнення наукових концепцій, стратегій та планів щодо розвитку сільського господарства та сільських територій. Для вирішення окремих завдань використовувались також такі методи: статистичного аналізу – для дослідження динаміки, структури і ефективності існуючої стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій; проблемно-орієнтовний – для наукового обґрунтування стратегічних напрямів вирішення проблем щодо неефективності ведення

агробізнесу на сільських територіях; SWOT-аналіз – для визначення слабких та сильних сторін, зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на ефективність ведення агробізнесу, дослідження їх стратегії; компаративний – для порівняння ефективності ведення агробізнесу у різних регіонах та країнах.

Виклад основного матеріалу. Виняткові природні багатства і вигідне географічне розташування створюють прекрасну основу для розбудови потужного сільськогосподарського сектору в Україні. Третина світових запасів найбільш родючого чорнозему разом зі сприятливим температурним режимом і опадами забезпечують прекрасну основу для розвитку рослинництва, тваринництва і виробництва біомаси для біоенергетики. Країні також пощастило мати вихід до Чорного моря, порти якого не замерзають цілий рік, та судноплавні річки. Все це спрощує доступ України до ключових ринків на Близькому Сході, у Північній Африці та ЄС. За останні десять років Україна, завдяки своїм ґрунтам і агрокліматичним умовам, істотно збільшила обсяги виробництва сільськогосподарської продукції і експорт зерна, ставши одним з провідних світових виробників та експортерів [1]. У 2014 році Україна стала третім найбільшим у світі експортером кукурудзи (17,6 млн тонн) і ячменю (4,2 млн тонн), а також шостим найбільшим експортером пшениці (10,5 млн тонн). Україна також зайняла перше місце у світі за обсягами експорту соняшникової олії. За останні десять років загальні обсяги виробництва зерна і насіння олійних культур в Україні зросли на 56 відсотків і досягли рекордної позначки у 79 млн тонн в 2014 році. За цей період експорт зерна, насіння олійних культур і продуктів їхньої переробки зріс на 250 відсотків і досяг 35 млн тонн в 2014 році. Таке зростання обсягів виробництва було зумовлено розширенням посівних площ, а також зростанням продуктивності виробництва. Втім, в сільськогосподарському секторі України продовжує переважати вирощування зернових та технічних культур, для ефективного виробництва яких потрібні великі площі землі, у той час як незначний прогрес досягнуто в розвитку переробки сільськогосподарської продукції та виробництві продовольства з високою доданою вартістю [2].

Проект світового банку зосереджений на аналізі актуальності сільського господарства в різних країнах. На основі Доповіді про світовий розвиток 2008 року і об'єднання даних про частку сільського господарства в ВВП і частці активного населення, зайнятого в сільському господарстві, ЕВА класифікує країни за трьома категоріями: аграрні, з перехідною економікою і урбанізовані.

Урбанізовані країни в середньому знаходяться на межі передової практики нормативного регулювання за всіма тематиками ЕВА. За ними сліднують країни з перехідною економікою. Аграрні країни зберігають потенціал до поліпшення якості нормативно-правової бази і зниження операційних витрат. Однак в середньому аграрні країни продемонстрували кращі або аналогічні показники з фінансових послуг, водним ресурсам, транспорту і ринків у порівнянні з країнами з перехідною економікою [1].

Таблиця 1. Рейтинг країн по кожній тематиці ЕВА.

Країни	Насінництво	Добри ва	Сільського сподарська техніка	Фінансові послуги	Ринки	Транспорт	Водні ресурси	ІКТ
Вірменія	28	53	30	52	23	56	5	31
Бангладеш	54	35	49	23	21	45	56	37
Буркіна-Фасо	57	56	32	41	37	12	47	59
Данія	3	3	8	37	6	3	24	6
Іспанія	2	5	6	3	2	1	1	1
Камерун	58	48	37	51	41	31	44	52
Нідерланди	1	7	7	17	1	9	20	1
Польща	5	2	1	21	7	24	13	1
Румунія	6	28	3	11	12	2	7	1
Україна	33	32	15	26	26	42	29	43
Ефіопія	39	59	25	27	51	21	34	62

Джерело: фрагмент рейтингу проекту ЕВА [5].

Якість регулювання в країнах асоціюється з економічним ростом і рівнем розвитку. Країни з високим доходом мають більш високі показники в області аграрного регулювання. Такий висновок спостерігається за всіма тематиками.

Однак є й винятки: ряд країн мають більш високі показники ЕВА, ніж це можна було припустити на основі їх рівня доходу. Наприклад, це випадок В'єтнаму по добривах, сільськогосподарської техніки і транспорту; Кенії з насінництва, фінансів, водним ресурсам та ІКТ; Киргизької Республіки з фінансів, ринків і сільськогосподарської техніки. З іншого боку, незважаючи на досить ґрунтовні нормативні вимоги до видачі операційних ліцензій в сфері ІКТ і захисту рослин, в Чилі відсутнє законодавство по реєстрації добрив і сертифікації відповідності тракторів. Що стосується регіонів, країни ОЕСР з високим рівнем доходу в середньому мають найбільш сприятливу законодавчу середу для ведення бізнесу в сільському господарстві[1].

У всіх цих країнах присутні закони, які заохочують контроль якості, сприяють торгівлі, а також сприяють входженню та здійсненню діяльності на ринку сільського господарства.

Проект «Сприяння розвитку бізнесу в сільському господарстві 2017» представляє рейтинги по 8 тематикам в 62 країнах по всьому світу, а також пропонує початкові дані, зібрані за такими тематиками як тваринництво, землі сільськогосподарського призначення, гендер і екологічна стійкість. У 2017 році команда проекту поширила дані та результати, покращувала і узагальнювала індикатори, розширювала тематику і охоплення країн, а також проводила обговорення з різними зацікавленими сторонами щодо найбільш ефективних подальших заходів. Основні виявлені напрямки зачіпають поліпшення процесу отримання відповідного зворотного зв'язку з розвитку індикаторів, вибору досліджуваних країн і використовуваних критеріїв щодо розширення охоплення в майбутньому, а також виявлення країн, де буде доречно застосування субнаціонального аналізу, а також розробки відповідної методології.

Майбутні звіти дозволять команді відстежувати прогрес країн по кожній тематиці шляхом моніторингу законодавчих реформ, що впливають на досліджувані показники. Також очікується розширення охоплення країн і, в кінцевому підсумку, доведення їх загальної кількості до 80-100 країн [1].

Варто зазначити, що в рамках проекту ЕВА, Україну не відзначали при описі та оцінці наступних тематик:

- *Транспорт;*
- *Водні ресурси;*
- *ІКТ;*
- *Гендер;*
- *Екологічна стійкість.*

Джерело: за даними проекту ЕВА [5].

Рис. 1. Оцінка України за 8 тематиками в рамках проекту «Сприяння розвитку бізнесу в сільському господарстві»

Не дивлячись на це, за усіма 8 рейтинговими тематиками Україна була оцінена на середньому рівні в рамках від 44 до 64 балів за 100-бальною шкалою. Найрозвиненішими аспектами, за даними Світового Банку, стали Сільськогосподарська техніка – 63,75, та Ринки – 61,35. У той же час, тематиками, які найбільше потребують подальшого розвитку, є Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – 44,44, та Транспорт – 46,42 [5].

Інституціональне середовище в Україні надає сільському господарству значні податкові пільги, проте нехтує потребами розвитку інфраструктури та інших супутніх послуг, а також накладає на виробників значні операційні витрати через надмірне регулювання. Станом на сьогодні в аграрній політиці України бракує чітко визначеної стратегії розвитку сільського господарства та сільської місцевості: формування політики продовжує носити несистематичний

і опортуністичний характер, акцентуючи більше уваги на підгалузеві стратегії, ніж на створення рівних умов для виробників та створення цілісного та довгострокового стратегічного бачення, яке б привело втручання держави у відповідність з ринковими економічними принципами.

Наступна інформація підсумовує найважливіші сильні та слабкі сторони агропродовольчого сектору України та сільських територій на основі оцінки сектору:

Сильні сторони:

Виробничий потенціал: сприятливі агрокліматичні умови та третина світового запасу найродючіших чорноземів.

Географічне розташування: розташування між великими ринками сходу та заходу, доступ до Північної Африки та Азії.

Сучасний сільськогосподарський сектор: використання великими аграрними холдингами новітніх технології (нульова обробка ґрунту, система глобального позиціонування, дистанційне зондування).

Експортна орієнтація: один з глобальних експортерів сільськогосподарської продукції (в основному зернових культур та соняшникової олії); налагоджена експортна інфраструктура та партнери.

Інфраструктура: розвинена система залізничних та автомобільних шляхів; мережа судноплавних річок; доступ до незамерзаючих портів з високою пропускною потужністю для великотоннажних суден протягом цілого року.

Деякі сприятливі умови для розвитку тваринництва і харчової промисловості: для розвитку обох галузей вигідні наявність зерна вітчизняного виробництва та дешевої робочої сили [2].

Загрози (які можуть бути ліквідовані за допомогою реформи аграрної політики):

Нездатність деяких фермерів адаптуватися: дуже малі господарства та можливо і більші підприємства можуть мати недостатню кількість інформації та не зможуть адаптуватися до вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема щодо гігієни, санітарії та фітосанітарії.

Погіршення сільськогосподарської інфраструктури: не вистачає інвестицій в аграрну інфраструктуру (обладнання, зберігання тощо), обслуговування і розвиток.

Втрати експортних можливостей: нові експортні ринки займають більш гнучкі і продуктивні конкуренти.

Погіршення стану навколишнього осередовища: негативний вплив інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на природу (зменшення вмісту поживних речовин у ґрунтах, ерозії, зношення систем меліорації) та клімат.

Хитке становище сільської місцевості: старіння сільського населення; депопуляція сільської місцевості; відсутність кваліфікованої робочої сили для сільського господарства; відсутність розвитку неаграрної господарської діяльності.

Опір змінам: протидія змінам зацікавлених сторін, яким вигідне збереження нинішньої ситуації і які значно зацікавлені у відстрочуванні та саботуванні багатьох реформ (що знаходяться за межами прямого впливу сільськогосподарської політики).

Динаміка цін: очікується зниження світових цін на сільськогосподарську сировину порівняно з недавніми високими рівнями.

Політична нестабільність: продовження агресії на Сході і анексія Автономної Республіки Крим.

Економічні умови: погіршення економічної ситуації та несприятлива динаміка обмінного курсу призводить до бюджетних обмежень та браку ліквідності.

Ціни на енергоносії: високі ціни на енергоносії призводять до подорожчання виробництва і перевезень.

Погіршення логістики та інфраструктури: зокрема погіршення доріг та зношення залізничних колій; недостатній рівень інвестицій у модернізацію [5].

Висновки. Мета державної Стратегії і Плану Дій щодо розвитку сільського господарства і сільських територій полягає у формуванні

комплексної, всеосяжної, неупередженої і реалістичної стратегії та загальних засад реформування аграрного сектору. Враховуючи глобальне значення сільськогосподарського виробництва у світі, а також динаміку розвитку сільського господарства в Україні та можливості реформування агропродовольчого сектору, Україна є однією з найбільш привабливих країн для ведення аграрного бізнесу. Як для закордонних інвесторів, так і для вітчизняних малих, середніх і великих товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Група Мирового Банка. Содействие развитию бизнеса в сельском хозяйстве, 2017. URL: http://eba.worldbank.org/about-us/~media/WBG/AgriBusiness/Documents/Reports/2017/EBA2017-Summary-Report_Russian.pdf.
2. Міністерство аграрної політики та продовольства країни. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки, 2015. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025>.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 року №806-р «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору на період до 2020 року». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
4. European Commission. CAP at glance, 2017. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/cap-overview_en.
5. World Bank Group. Enabling the Business of Agriculture, 2017. URL: <http://eba.worldbank.org/>.
6. Аврамчук Б.О. Теоретичні засади впровадження SWOT-аналізу як засобу стратегічного розвитку сільських територій [Текст] /Б.О. Аврамчук// Землеустрій, кадастр і моніторинг земель.- 2014.- С.115-118.
7. Avramchuk B. The impact of land reform on the development of land relations in Ukraine [Текст] /В. Avramchuk// Землеустрій, кадастр і моніторинг земель.- 2017.- С.96-101.

References

1. World Bank Group. Promotion of business development in agriculture, 2017. URL: http://eba.worldbank.org/about-us/~media/WBG/AgriBusiness/Documents/Reports/2017/EBA2017-Summary-Report_Russian.pdf.
2. Ministry of Agrarian Policy and Food Countries. The only comprehensive strategy for the development of rural economy and rural territories for 2015-2020, 2015. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025>.
3. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine from October 17, 2013 № 806-p "On Approval of Strategies for the Development of the Agricultural Sector for the Period until 2020". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
4. European Commission. CAP at glance, 2017. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/cap-overview_en.
5. World Bank Group. Enabling the Business of Agriculture, 2017. URL: <http://eba.worldbank.org/>.
6. Avramchuk B. O. (2014). Theoretical principles of implementation of SWOT-analysis as a means of strategic development of rural areas [Teoretychni zasady vprovadzhennya SWOT-analizu yak zasobu stratehichnoho rozvytku sil'nohospodarskykh terytoriy]. Land management, cadastre and land monitoring, 115-118.
7. Avramchuk B. (2017). The impact of land reform on the development of land relations in Ukraine. Land management, cadastre and land monitoring, 96-101.

Avramchuk B., Loshakova Y.

PROSPECTS FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT IN RURAL TERRITORIES. PROJECT OF THE WORLD BANK "PROMOTING BUSINESS DEVELOPMENT IN AGRICULTURAL HOLDING" (EBA)

(EBA) is the initiative of the World Bank Group, which defines and controls policy rules affecting agricultural and agribusiness markets. The project presents a globally comparable nature of data that can inform the government of decision-making and encourage a stakeholder policy dialogue to create an environment conducive to local, regional and international business in agriculture.

The project "Promoting the development of business in agriculture in 2017" aims to promote the creation of the most favorable conditions for agribusiness. By providing the key information about regulatory documents, compared at the global level, the project builds an information base that can be used to conduct a dialogue on issues in policy development and reform. These challenges can stimulate the activities of the private sector and lead to the creation of a more efficient and effective chains of values in the agriculture economy.

Key words: *GDP, agribusiness, strategy, globalization, urbanization*

Аврамчук Б.О., Лошакова Ю.А.

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРОБИЗНЕСА НА СЕЛЬСКИХ
ТЕРРИТОРИЯХ. ПРОЕКТ МИРОВОГО БАНКА «СОДЕЙСТВИЯ
РАЗВИТИЮ БИЗНЕСА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ» (ЕВА)**

(ЕВА) является инициативой Группы Всемирного Банка, которая определяет и контролирует правила политики, влияющие на рынки сельского хозяйства и агробизнеса. Проект представляет глобально сопоставимый характер данных, которые могут информировать правительство о принятии решений и поощрять политический диалог с привлечением заинтересованных сторон с целью создания среды, способствующей местному, региональному и международному бизнесу в сельском хозяйстве.

Проект «Содействия развитию бизнеса в сельском хозяйстве 2017» ставит своей целью содействовать созданию благоприятных

условий для агробизнеса. Предоставляя ключевые данные о нормативно-правовых документах, сопоставлены на глобальном уровне, проект наращивает информационную базу, которая может быть использована для проведения диалога по разработке вопросов политики и реформ. Такие усилия могут стимулировать деятельность частного сектора и привести к созданию более эффективных и действенных цепочек ценностей в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: *ВВП, агробизнес, стратегия, глобализация, урбанизация*